

ЮЙ ХУАНИНГ “ЯШАМОҚ” РОМАНИНИНГ ЛЕЙТМОТИВ БАДИИЙ ҒОЯСИ ҲАҚИДА

Қўчқорова Марҳабо Худойбергановна,

филология фанлари доктори, профессор

ЎЗР ФА Ўзбек тили, адабиёти ва фольклори

институтининг етакчи илмий ходими

Аннотация: Мазкур мақолада Хитой ёзувчиси Юй Хуанинг “Яшамоқ” романининг бадиий-ғоявий хусусиятлари таҳлил этилди.

Калит сўзлар: Хитой ёзувчиси, бестселлер асар, роман, ретроспектив сюжет, қаҳрамон, трагизм.

Аннотация: В статье рассматриваются художественные и идейные особенности романа «Жить» китайского писателя Юй Хуа.

Ключевые слова: китайский писатель, бестселлер, роман, ретроспективный сюжет, герой, трагизм.

Annotation: The present article examines the artistic and conceptual characteristics of the novel *To Live* by the Chinese author Yu Hua.

Key words: Chinese writer, bestseller, novel, retrospective plot, protagonist, tragedy.

Бугун ёшларимиз қўлида қўлма-қўл бўлиб ўқиладиган китоблардан биттаси Хитой ёзувчиси Юй Хуанинг “Яшамоқ” романидир. “Жаҳон адабиёти” фанидан Тошкент Амалий фанлар университетида маърузалар

Ўқиш чоғимда талабаларнинг столи устида шу китобга кўзим тушди. Ҳатто баъзилари “Устоз бу китобни ўқидингизми?” – деган саволлар ҳам беришди. Ўғлим “Яшамоқ”дан бир нусха сотиб олиб, унинг мукка тушиб, роман мутоаласига берилганини кўриб, “Ёшлар нега бу қадар берилиб ўқияпти, бу романни”, “Шундай шедевр асарми?”, “Бизнинг авлод анча қариб, замондан ортда қолдикми, Юй Хуани билмаймиз”, “Совет даври таълими ва адабиёт ўқитиш тизимида шаклланган ўрта авлод бугунги ёш авлоддан нимамиз билан фарқланамиз?” – деган саволларга жавоб топиш учун ҳам камина роман мутоаласига киришдим.

Аввало, адиб ҳақида қисқа маълумот берсак. Юй Хуа Хитойнинг Ханчжоу шаҳрида туғилган. Бугунги кунда у дунёнинг “бестселлер адиб”ларидан бирига айланган. Маълумотларга кўра, “Яшамоқ” романи 1993 йилда чоп этилган. Ушбу роман асосида режиссёр Чжан Имоу томонидан суратга олинган фильм 1994 йилда Канн кинофестивалида бош мукофотга сазовор бўлган. “Яшамоқ” романи йигирмадан ортиқ тилларга таржима этилган. Хусусан, Америкада “Бестселлер китоблар” рўйхатига киритилган.

“Яшамоқ” романи Юй Хуанинг ўзбек тилига ўтирилган биринчи асари ҳисобланади. Бу романни таржимон Фаррух Нурмуҳаммедов ўзбек тилига ўтирган.

“Яшамоқ” романи ниҳоятда раво ва силлиқ услубда ёзилган. Унинг бош қаҳрамони борини қиморга бой бериб, бутун оила аъзоларини ўз қўли билан қўмган Фугуининг хотиралари асос бўлган. У Ху сулоласининг энг сўнгги насли. Роман ретроспектив сюжет асосига қурилган. Роман учун қолиплаш бадиий услуби асос бўлган. Чунки, асар қаҳрамони Фугуи ўз хотираларини Хитой қишлоқлари оралаб, қишлоқ одамлари оғзидан фольклор намуналарини ёзиб олиб юрган экспедициячи тадқиқотчига

гапириб беради. Фольклоршунос олим Хитой қишлоқларида қанчадан-қанча одамларни кўради, танишади, суҳбатлашади. Уларнинг ҳаёти, ҳикоялари барча-барчаси уни ҳайратлантиради. Аммо ана шу ҳикоялар ичида қария чол Фугуининг кечинмалари, фожиавий қисмати, бутун бошли бир оила, сулоласи фожиаси уни ниҳоятда таъсирлантиради. Тадқиқотчи Фугуининг гапириб берган ҳаётий кечинмаларини, тарихини катта ҳаяжон билан тинглайди. Фугуи қисмати унинг хотирасида бир умрга сақланиб қолади.

Қари хўкизи билан ер ҳайдаётган қария Фугуининг бир-бирига ниҳоятда ўхшашиб, қариб кетгани, аммо улар икккаласи биргаликда ерни ҳайдашга муваффақ бўлаётганини кўриб, ҳикоячи қаҳрамон уларни шундай тасвирлайди: *“Қариб қолган ва ўлгудай толиққан хўкиз чолнинг танбеҳларини эшитиб, гўё ўз айбини қабул қилгандай бошини кўтариб, омочни аста торта бошлади.*

Қариянинг яғрини ҳам хўкизникидай қоп-қора бўлиб кетганди. Ҳар иккиси ҳам, гарчи ҳаётларининг сўнгги дамларини яшаётган бўлишса-да, бир амаллаб тошлоқ далани ҳайдашнинг уддасидан чиқаётганди”¹. Фугуи хўкизига ўз исмини берган, уни эркалаб “Фугуи” деб чақиради, у билан эрталабдан кечгача суҳбатлашади. Тезроқ ишлаш кераклиги, нариги далада Жианшен, Фенгхиа, Ючин улардан ўзиб кетганлигини айтиб, хўкизини ер ҳайдашда баҳсга чорлайди. У хитойча ғамгин кўшиқларни куйлаб, ер ҳайдайди. Икки қариб қолган инсон ва ҳайвон биргаликда тошлоқ далани ҳайдашади. Кўни-кўшнилardan қолиб кетмаслик, тирикчилик қилиш учун ҳаракатдан тўхташмайди. Бу бадий тасвирда рамзий маънода инсоннинг ҳаёт машаққатларини енгиб ўтишининг рамзий тимсолларидир, дейиш мумкин.

¹ Юй Хуа. Яшамок. – Тошкент: Huzur nasriyoti, 2024. – Б. 10.

Демак, романда қаҳрамоннинг ўз хотираларини, ўтмишини қаршисидаги инсонга гапириб бериш усули асарда “қолиплаш бадиий усули” учун асос бўлган.

Романда Фугуи, унинг отаси, онаси, хотини Жиашен, қизи Фенгхиа, ўғли Ючин, куёви Эрчин, невараси Куген, қиморбоз Лонгер каби кўплаб образлар иштирок этади. Романда китобхонни ачинтирувчи, сентаментал кайфият берувчи руҳ бор. Чунки, роман бош қаҳрамони қария Фугуининг хотираларида унинг ҳаёти, оилавий фожиявий қисмати занжир мисоли уланиб, ўқувчини унинг аччиқ қисмати, бошидан кечирган яхши-ёмон кунлар ҳикоясидан сўнг ачиниш ҳиссини уйғотади. Роман қаҳрамони Фугуи қисматидан ҳар ким ўзига яраша маънавий-тарбиявий хулосалар чиқаришга туртки беради.

Фугуи Ху сулоласидан мерос қолган 65 гектар ерни қиморбоз Лонгерга ютқазиб қўяди. Буни қарангки, унинг бу катта гуноҳи отасининг ҳам ҳаётида содир бўлган. Ота “қилмишим ўзимга қайтди” – деб хитоб қилар экан, ота ва ўғилнинг қилмишлари “қайтар дунё” фалсафасини ёдга солади. Чунки, Фугуининг отаси ҳам ёш пайтида худди Фугуи сингари ота-онасини қаттиқ қийнаган Ху сулоласининг жуда катта ерларини қиморга ютқазиб, атиги 65 гектар ер унга мерос сифатида сақланиб қолган эди. Энди ўғил шу қолган ерни ҳам қиморга бой беради.

Фугуи қиморбоз бўлиб, маишатбоз, тайинсиз эркак бўлиб, хотини Жиашенга кўп азиятлар етказди. Романда Жианшен садоқатли аёл тимсоли даражасига кўтарилган. У ўзининг мислсиз жасорати, метин иродаси билан Фугуидек тутуриқсиз эркак билан яшаб, ҳатто қайнонаси касал бўлиб қолганида, эри дом-дараксиз шаҳарга дорига чиқиб кетиб, икки йил изсиз

йўқолиб қолганида ҳам бу дунёдан кўз юмган қайнонасини кўмиб, иккита боласини оғир шароитларда боқиб, эрини кутади.

Романда шунчаки Фугуилар оиласининг фожиасигина тасвирланмаган, балки, Хитой Республикасининг капитализмдан социализмга ўтиш даври воқеалари, уруш воқеалари, Ҳоким ва бошқа одамларнинг қатл этилиши каби тарихий ижтимоий давр воқеалари ҳам ҳикоя этилган.

Юй Хуа катта маҳоратли ёзувчи сифатида “Яшамок” романида ҳам шахс фожиасини, ҳам давр фожиасини реалистик тасвирда чизиб бера олган. Фугуининг қизи қаттиқ иссиғи чиқиб, гунг бўлиб қолади, ўғли Ҳокимнинг хотинига охирги томчи қонигача қон бериб, шифохонада вафот этади. Хотини Жиашен эса суяк емирилиш касалига чалиниб, ногирон бўлиб қолади. Қизи Фенгхиа Эрчига турмушга чиқиб, бир йилгина бахтли умр кечириди. Туғиш пайтида Фенгхиа ҳам вафот этади.

Қизининг ўлимини сезган ногирон бўлиб қолган она туғилган неварасига “Куген” деб хитойча исм қўяр экан, бу сўзнинг маъноси “Ғам ташвиш келтирувчи” деган маънони билдиради.

Фугуи ўғлини, қизини, хотинини, куёвини, неварасини ўз қўли билан кўмади. У ёлғиз ва мискин бир қарияга айланиб қолади. Унинг ҳаётдан чиқарган хулосаси шу бўладики, “Ҳаётда оиланг билан камтарона ҳаёт кечириш энг катта бахт!”. Фугуи бу фалсафани кеч тушуниб этади. У оила аъзоларига азоб беради. У ўзининг хатоларини, Ху сулоласи бошига тушган кўргилик ва бахтсизликлар учун ўзини айбдор санайди. Аммо яшаш учун ўзида куч топади.

Яхшилаб ўйлаб кўрсак, ҳаётнинг қанчадан-қанча азобларига, айрилиқларига чидаган Фугуи “Иродали инсон” тимсолига айланади. Фугуи

хаётдан кўп яхши хулосалар чиқаради. Бир кун келиб, ёлғизликда ўлиб кетишини ҳам билади. Уни ёстиғи остига ўлимлик учун йиғиб қўйган озгина пули борлигини барча қишлоқдошлари билади. Фугуи ана шундай тадбирли одам. Ўлгандан сўнг ҳам бировга оғирлиги тушишини истамайди.

Хуллас, Хитой ёзувчиси Юй Хуанинг “Яшамок” романи бежиз “бестселлер асар”га айланмабди. Бугунги ёшларимиз кўлида кўлма-кўл бўлиб ўқиладиган романнинг бадиий ғояси ва лейтмотиви “Ҳаёт” ва “Инсон”, “Оила” ва “Жамият”, “Садоқат” ва “Хиёнат”, “Ҳалоллик” ва “Ҳаром” ҳақида ўйлаб, мушоҳада қилиб кўришга чорлайдиган асар.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Юй Хуа. Яшамок. – Тошкент: Huzur nashriyoti, 2024. – 278 б.